

УДК 35.07:323.2

Шевченко Сергій Олексійович

доктор наук з державного управління, професор,

Заслужений працівник освіти,

завідувач кафедри управління та адміністрування

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Шевченко Сергей Алексеевич

доктор наук по государственному управлению, профессор,

Заслуженный работник образования,

заведующий кафедрой управления и администрирования

Днепропетровский государственный университет внутренних дел

Shevchenko Serhii

Doctor of Public Administration Sciences, Full Professor,

Deserved worker of Education,

Head of the Department of Administration and Management

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

ORCID: 0000-0002-0079-3069

ДОВІРА НАСЕЛЕННЯ ДО ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК

ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА

БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

ДОВЕРИЕ НАСЕЛЕНИЯ К ОРГАНАМ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ КАК

ФАКТОР КОНСОЛИДАЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА И

БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

CONFIDENCE OF THE POPULATION IN PUBLIC GOVERNMENT

BODIES AS A FACTOR OF CONSOLIDATION OF MODERN

SOCIETY AND STATE SECURITY

Анотація. Предметом даного дослідження стали теоретико-методологічні та прикладні аспекти вивчення та аналізу рівня довіри населення до органів публічної влади як чинник консолідації суспільства та безпеки держави. Авторами були використані системний та структурно-функціональний підходи для аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на довіру населення країни до органів публічного управління, ситуаційний підхід – для вивчення впливу просторово-тимчасових факторів на формування та розвиток довіри у населення до владних структур. Проблема вивчення формування та розвитку довіри до публічних органів у населення досить актуальна, особливо у контексті сучасних структурних змін в країні, а запропонований у статті матеріал дозволяє виявити необхідні траєкторії дослідження цього феномену.

Ключові слова: публічна влада, владні структури, довіра, публічне управління, методи дослідження, теорія.

Аннотация. Предметом данного исследования явились теоретико-методологические и прикладные аспекты изучения и анализа уровня доверия населения к органам публичной власти как фактор консолидации общества и безопасности государства. Авторами были использованы системный и структурно-функциональный подходы для анализа внешних и внутренних факторов, влияющих на доверие населения страны к органам публичного управления, ситуационный подход для изучения влияния пространственно-временных факторов на формирование и развитие доверия у населения к властным структурам.

Проблема изучения формирования и развития доверия к публичным органам у населения достаточно актуальна, особенно в контексте современных структурных изменений в стране, а предложенный в статье материал позволяет выявить необходимые траектории исследования этого феномена.

Ключевые слова: публичная власть, властные структуры, доверие, публичное управление, методы исследования, теория.

Summary. The subject of this study was the theoretical-methodological and applied aspects of studying and analyzing the level of public trust in public authorities as a factor in the consolidation of society and state security. The authors used systemic and structural-functional approaches to analyze external and internal factors that affect the trust of the country’s population in public administration bodies, and a situational approach to study the influence of spatial and temporal factors on the formation and development of public trust in government structures. The problem of studying the formation and development of trust in public bodies among the population is quite urgent, especially in the context of modern structural changes in the country, and the material proposed in the article allows us to identify the necessary trajectories of research into this phenomenon.

Key words: public power, power structures, trust, public administration, research methods, theory.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із актуальними науковими чи практичними завданнями. Демократична природа сучасної України, визначає характер відносин між суспільством та публічною владою. Повномасштабна війна, окупація частини сходу та півдня країни, анексія Криму загострюють проблему соціальної довіри до різних соціальних інститутів, впливаючи на безпеку держави.

Ключовим елементом функціонування сучасного публічного сектору управління виступає саме довіра населення. Довіра населення – це результат, а на сьогодні й необхідна умова втілення в життя правильної державної стратегії, оскільки успіх у досягненні амбітних цілей залежить від готовності суспільства виходити із заснованої на довірі до презумпції

розумності державного курсу. Влада втрачає довіру тоді, коли ігнорує необхідність зворотного зв'язку із населенням, коли знову і знову звертається до промов та ідей, що вижили себе, й поводить надмірно прагматично. Внаслідок таких дій, з'являється низький рівень соціальної довіри, який порушує основи соціальних відносин та погрожує загальній безпеці держави. Відтак актуальність вивчення проблематики довіри населення до органів публічної влади як чинник консолідації сучасного суспільства та безпеки держави, диктується необхідністю пошуку дієвих соціальних взаємодій і мінімізації ризиків в умовах сучасних соціально-економічних, політичних та безпекових викликів. Ці всі обставини й формують актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх вітчизняних і зарубіжних досліджень, у яких розглядається ця проблема. Особливостями формування довіри та недовіри громадян до представників публічної влади займався ряд вітчизняних вчених. Серед них, зокрема, можна виділити праці Г. Андрущенка, С. Макеєва, І. Мартинюка, А. Мельнікова, Л. Ніколенка, М. Паращевіна, Н. Соболева, Н. Степанова, Т. Стеценка та інших. Довіру в політичних відносинах як один із ключових елементів, що визначає суспільну стабільність та ефективність функціонування політичної системи, досліджували А. Галкін, Л. Гудков, Т. Заславська, П. Козирев, Ю. Левада, А. Смірнов. Довіру в контексті легітимності й ефективності влади та політичної системи досліджували: І. Бекешкіна, Є. Бистрицький, О. Білий, О. Висоцький, О. Куценко, О. Кучабський, О. Лісеєнко, А. Міщенко, С. Погорелий, А. Сичова. Значна кількість вітчизняних публікацій присвячена розгляду інституційної довіри (довіри до інститутів), аналіз яких дозволяє виділити два магістральні напрями дослідження довіри:

1) у порівняльному контексті – крос-регіональні та крос-національні зіставлення: А. Бов, Н. Погоріла

2) в контексті дослідження соціально-політичних настроїв громадян України: О. Балакіреєв, Є. Головаха, А. Горбачик, Н. Паніна, В. Паніотто, Н. Харченко.

Дослідження генези довіри до органів публічного управління передбачає аналіз факторів, що впливають на їх формування. Факторам довіри, що містяться в межах цієї системи, приділяють увагу прихильники інституційних або інструментальних теорій: Г. Алмонд, У. Б'янок, С. Везерфорд, С. Верба, Д. Гамбетта, Е. Гідденс, П. Дазгупта, Дж. Коулмен, Н. Луман, К. Оррен, С. Роуз-Акерман, С. Скоуронек, Д. Старк, Р. Хардін, К. Шепсл, Т. Ямагіші. Описані вище публікації свідчать про наявність значного наукового досвіду дослідження довіри в цілому та довіри до інститутів публічного управління зокрема. Однак, незважаючи на численні звертання до тематики довіри до населення до органів публічної влади як чинника консолідації сучасного суспільства та безпеки держави, в світлі сучасних подій, є актуальним їхнє дослідження.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування взаємозв'язку між соціальною довірою населення до органів публічної влади та консолідації сучасного суспільства в контексті безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як ми вже відзначили, багатоаспектність предмета дослідження визначає велику кількість робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема у царині державного управління, політології, соціології, філософії, присвячених вивченню різних факторів, що впливають на формування довіри населення до публічного сектору.

Для усебічного розгляду досліджуваної теми, початково встановимо значення дефініції «публічна служба». Визначення «публічної служби» впливає із поєднання понять «служба» та «публічний». Служба може

визначатися як вид суспільно корисної діяльності або як соціально-правовий інститут, як система державних органів, як професійна діяльність службовців з організації та реалізації повноважень державних, громадських та інших структур. Поняття «публічний» (лат. *publicus* – громадський), відповідно до Енциклопедії державного управління, означає «такий, що відбувається у присутності суспільства, публіки, відкритий, голосний», тоді як у другому значенні – «суспільний, що є у розпорядженні суспільства, не приватний» [1, с. 240].

Т. Стукалін визначає у цьому контексті «публічний» як «спрямований досягнення суспільного блага». Таким чином, найважливішими смисловими домінантами є тут поняття державної структури та суспільного блага, а публічна служба має розумітися як соціально-правовий інститут, що реалізує суспільне право на управління [2, с. 22].

Так, на думку Н. Сидоренко: «публічна служба – це діяльність уряду для людей, що живуть у межах території власної юрисдикції, яка реалізовується безпосередньо через державний сектор» [3, с. 73]. Варто відмітити, що і поняття «публічний службовець» у різних країнах визначається по-різному, відрізняється структура систем, виділяються окремі категорії і групи [3, с. 72]. У більшості сучасних демократичних державах, така служба трактується не лише як «державна», тобто підпорядкована державній системі та така, що обслуговує інтереси держави, але й обов'язково «публічна», що реалізує конституційне право народу на участь у справах держави.

На думку українського вченого М. Цуркана, публічна служба є соціально-правовою інституцією, яка покликана забезпечувати, і практично реалізовувати завдання державних органів влади та органів місцевого самоврядування; і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб в їх взаємовідносинах із державою.

Від професійності та стабільності, забезпеченості й захищеності публічної служби «залежить функціонування як держави, так і громадянського суспільства» [4, с. 5].

У законодавстві та у роботах українських науковців часто співвідносять такі поняття, як «публічна служба» та «державна служба», але це питання було досить дискусійне. Досліджував поняття «державна служба» Є. Черноног. Він зводить сутність цієї служби до певної сукупності державних організаційно-правових, а також соціально-економічних інститутів, котрі призначені для здійснення державних завдань і функцій за допомогою професійного виконання державними службовцями покладених на них посадових обов'язків та реалізації повноважень в інтересах громадянського суспільства [5, с. 17]. Наведене вище дає змогу зробити висновок, що державна служба є видом публічної служби в Україні. Адже, як зазначає Л. Стельмащук, «публічна служба» у своєму сутнісному наповненні є поняттям ширшим, ніж термін «державна служба» тому, що охоплює і державну службу, і службу в органах місцевого самоврядування [6, с. 54]

У зарубіжній політико-правовій літературі публічна служба розуміється досить широко, як «інституціоналізована легальна соціально-політична система, що реалізує артикульовані суспільні інтереси конкретного демократичного співтовариства та службової мети збереження та розвитку даної спільноти як цілісного об'єкта відповідно до панівних у суспільстві уявлень та норм». Спираючись на розробки зарубіжних вчених, вітчизняні дослідники виділяють п'ять основних різновидів публічної влади:

- міжнародна публічна влада міжнародного співтовариства: суверенних держав (ООН) або держав одного регіону (ЄС);
- публічна влада держави, державна влада, коли органи державної влади виступають як представники всього державного співтовариства;

- політична недержавна влада територіальної автономії;
- політична недержавна влада муніципального утворення;
- елементи публічної влади у діяльності громадських об'єднань [7; 8].

Як бачимо, на сьогодні, дефініція «публічне управління» – це багатогранна категорія, під якою можна розуміти сферу діяльності людини у всіх типах державних, комунальних та громадських інститутів з практичної реалізації політики держави у різних сферах, виконання її завдань та функцій, реалізації тактичних та стратегічних публічних інтересів держави тощо. Термін «публічна служба» є ширшим і включає такі поняття, як «державна служба», «служба в органах місцевого самоврядування та органах з делегованими повноваженнями».

Науковий інтерес до феномену довіри загалом викликаний необхідністю оцінити та спрогнозувати можливості для ефективної соціальної взаємодії. Основна проблема пов'язана із здатністю визначити ступінь, до якої контрагент заслуговує на довіру. На цьому базується комунікація та кооперація, без яких неможливі ефективні економічні та соціальні відносини [9, с. 134].

Один із підходів до проблеми довіри – прагматичний, який передбачає, що контрагенту довіряють за результатами його попередньої поведінки. Це становище спростовує зарубіжний науковець М. Сільвія. У рамках його концепції довіри передбачається, що довірчі відносини між суб'єктами будуються на якійсь генералізованій довірі, яка має моральні підстави. Він послідовно показує, що довіра не обов'язково будується на попередньому досвіді [10, с. 278].

Довіра відіграє у формуванні колективних процесів. У зв'язку з цим концепт довіри також досліджують із застосуванням теорії соціального капіталу [11, с. 992]. Тут довіра виступає одним із факторів формування соціального капіталу, поряд із соціальними мережами та нормами. Автори

вказаного дослідження приходять до висновку, що у рамках організацій стейкхолдери формують спеціальні умови для формування довіри, часто поза формальними інституційними рамки.

Особливого значення набуває довіра між публічною владою та населенням, коли йдеться про необхідність ефективного виконання державних функцій [11, с. 993]. В даному випадку велику роль відіграють налагоджені та прозорі інституційні практики. Дослідники довіри щодо місцевих органів влади у Західній Європі зазначають, що вона будується на різних підставах і при цьому відрізняється від довіри до уряду країни [9, с. 140].

Незважаючи на досить глибоке та всебічне вивчення концепту довіри населення до органів публічної влади, дана проблема актуальна, особливо у контексті розробки індексу довіри, що включає кілька показників (індикаторів). Так, соціологічні дослідження в Україні, що проводились впродовж періоду незалежності різними соціологічними центрами, показували суперечливий характер феномену довіри в українському суспільстві (табл. 1).

Із таблиці 1, стає очевидним, що рівень довіри до публічних інститутів досить низький.

Таблиця 1

**Рівень довіри до інститутів публічної влади за результатами
національних щорічних моніторингових досліджень
(2017-2021* років) [12]**

	2017	2018	2019	2020	2021
ПОДАТКОВІЙ ІНСПЕКЦІЇ	2,3	2,2	2,2	2,2	*
ПОЛІЦІЇ	2,1	2,1	2,2	2,2	2,5
ПРОКУРАТУРИ	2,1	2	2	2,1	2,2
СУДУ	2,1	2	2	2	2,2
ПРЕЗИДЕНТУ	2,2	2,8	2,1	2	3,2
ВЕРХОВНОЇ РАДИ	2	2,1	1,9	1,9	2,5
УРЯДУ	2,1	2,4	1,9	1,9	2,5

МІСЦЕВИМ ОРГАНАМ ВЛАДИ	2,4	2,5	2,5	2,4	2,5
АРМІЇ	2,8	3,1	3,1	2,9	2,7
ПРОФСПІЛКАМ	2,5	2,4	2,6	2,5	2,7
ПОЛІТИЧНИМ ПАРТІЯМ	2	1,9	1,9	1,9	2,3

** Середній бал розраховувався для 5-ти бальної шкали, де 1 - повна недовіра, а 5 - повна довіра.

В даний час у соціальних науках немає точного визначення поняття «довіра». Цю дефініцію пов'язують із:

- волевиявленням населення, його очікуваннями, ціннісними установками;
- ставленням до різних соціальних об'єктів, до яких можна віднести групи та об'єднання людей, інститути, організації та ін.;
- діяльністю актора, що розглядається як прояв довіри/недовіри;
- ситуацією ризику у процесі прийняття рішення (зокрема і управлінського) [13, с. 90].

У контексті теорії комунікації, основою довіри населення стають такі складові, як:

- надійність комунікатора;
- аргументація та доказовість представленої інформації, що підтверджують достовірність фактів;
- можливість проведення перевірки;
- відкритість джерела комунікації та ін. [13, с. 91].

Вчені-психологи пов'язують поняття довіри з установками, переконаннями та очікуваннями, з «психічним станом, спираючись на яке ми прислухаємося до чужої думки, яку розглядаємо як авторитетну, що призводить до того, що ми відмовляємося самостійно вивчати питання».

У політичній практиці довіра характеризує відносини владних структур із суспільством. Суспільство, що довіряє владі, стає лояльним до

політики, що проводиться, в іншому випадку успішність реалізованих реформ і законопроектів буде неможлива, оскільки не знайде підтримки у громадян. Тому особливу значущість для політиків, політологів та політтехнологів представляють механізми формування довіри, її розвитку та підтримки на необхідному рівні.

У рамках розвитку теорії соціології слід виділити підходи Е. Дюркгейма, який пов'язував поняття довіри із соціальною солідарністю, та Е. Гідденса, що розглядає довіру до влади у контексті її персоналізації. Тобто практика показує, що безособові інститути асоціюються в індивідів з конкретними персоналіями, діями та політиками, тому, якщо говорити про втрату довіри до політичних та громадських інститутів, слід враховувати формування недовіри до конкретної людини, представника цього інституту [14, с. 570].

Е. Гідденс виділяв два типи довіри:

- особисту, в основі якого лежать особисті зобов'язання;
- громадську, інституційну, що передбачає безособові зобов'язання, іншими словами – довіра до суспільних організацій, соціальних інститутів [14, с. 575].

Т. Цибульська дає таке визначення інституційної довіри: «рівень довіри населення держави державним та громадським інститутам» [15, с. 89].

Ф. Фукуяма пов'язує довіру із системою цінностей. На думку П. Штомпки, довіра корелює з очікуваннями індивідів та моральними зобов'язаннями. Таким чином, цей концепт можна розглядати як очікування добросовісної поведінки з боку одних індивідів по відношенню до інших, що формується у ситуації невизначеності. Людині потрібна довіра, якщо відсутній контроль над майбутніми подіями, що залежать від людського фактора, від дій іншої людини.

П. Штомпка трактує довіру як ставку на дії інших, що передбачає відповідні очікування та впевненість у їх діях. У контексті нашого дослідження довіра визначається як ставка на орган публічного управління, переконаність у правильності його дій [16, с. 220].

Виходячи з цього, виділяються три типи впевненості (переконання):

- «очікувана довіра», яка передбачає, що індивід очікує на позитивний ефект від рутинних (звичайних, звичних) дій інших;
- «відповідальна довіра», яка полягає у передачі об'єкта під «відповідальний» контроль інших;
- «що нагадує довіру», виявляється у разі, коли індивід навмисно демонструє довіру іншому з метою викликати аналогічне ставлення себе [20].

Ф. Фукуяма розглядає довіру як очікування, яке формується всередині певної спільноти, орієнтоване на добродійну та позитивна поведінка з боку інших представників цієї спільноти. Поширення довіри ініціює формування соціального капіталу, який створюється та передається за рахунок культурних механізмів, а саме – традицій, норм та стандартів поведінки, релігії. Однією із складовими соціального капіталу є соціальна співдружність, яку слід розглядати як здатність створювати нові спільноти та асоціації, де діють встановлені принципи та правила взаємодії. Тому Ф. Фукуяма наголошує на важливості соціального капіталу та довіри для безпеки країни, в основі якої лежать культурне та етичне коріння [16, с. 225].

Виходячи з наведених вище визначень концепту довіри, ми можемо зробити висновок про те, що даний термін пов'язаний, перш за все, з очікуваннями від поведінки інших індивідів – окремих осіб, керівників, публічних управлінців (мікрорівень) та/або соціальних груп та інститутів, владних структур (макрорівень). Особливої уваги проблема довіри до

владних інститутів заслуговує в контексті цифрової трансформації економіки та пов'язаних з даними процесом змін у безпековій сфері.

У разі доцільно виділити дослідження Т. Биркович, В. Биркович та О. Кабанець, спрямовані на вивчення тенденцій політичного розвитку сучасних суспільств та ефектів цифровізації економіки. Інтерес авторів націлений на появу нових «політичних суб'єктів, трансформацію джерел та механізмів влади, потенціал політичної участі різних соціальних груп у політичних процесах, роль інститутів держави в нових умовах тощо» [17]. Проблема довіри до влади може розглядатися у трьох напрямках відповідно до траєкторій та теорій розвитку цифрової економіки (рис. 1).

Рис. 1 Напрямки довіри до влади відповідно до траєкторій та теорій розвитку цифрової економіки [17]

Розглянемо кожну із теорій детальніше:

1. Теорія когнітивного капіталізму, передбачає розвиток суспільства знань на основі капіталістичних принципів (тобто знання стають ключовим фактором розвитку економіки). У цьому випадку до соціально-політичних наслідків слід віднести зростання впливу транснаціональних цифрових корпорацій, поширення нових медіа, які

стають основними джерелом інформації та формування оціночних суджень та зростання їх аудиторії.

Тому необхідно відзначити важливу роль в участі у політичних процесах саме цифрових мегакорпорацій. Розвиток інформаційно-комунікативних технологій призводить до концентрації людського капіталу у великих мегаполісах, (що забезпечує підвищення їхньої значимості у світовій політиці, а також до формування нового креативного класу та проблем у сфері зайнятості населення. У рамках цієї теорії довіра до владних структур розглядається в контексті формування нових медіа як простору для комунікації, відповідно, постає питання про довіру не лише до влади, а й до джерел, які транслюють інформацію, позиції, погляди та оцінки.

2. Теорія економіки спільного споживання (sharing economy), базою якої стає розвинена інформаційна та технологічна інфраструктура, орієнтована на використання цифрових платформ як майданчика для реалізації ринкових відносин. Економіку спільного споживання визначають вільна кооперація, самоорганізація основних акторів та відкритість доступу. Як і в рамках теорії когнітивного капіталізму, процеси цифровізації та глобалізації призводять до необхідності формування принципів та правил створення системи глобального управління та незалежних від державних кордонів соціальних та політичних рухів, заснованих на спільних інтересах та цінностях.

У контексті цієї теорії довіра до публічної влади може виявлятися у поширенні малого та середнього бізнесу, а також у виході «з тіні» самозайнятих та індивідуальних підприємців.

3. Теорія цифрового тоталітаризму, представлена розвитком технологій управління заснованих на використанні великих обсягів даних та штучного інтелекту, з метою тотального контролю та управління поведінкою індивідів. Використовуючи інтернет для комунікацій, для

реалізації професійної діяльності та проведення дозвілля, користувач залишає «сліди» у віртуальному просторі, на основі яких надалі формується його цифровий профіль, що описує індивідуальні особливості, цінності, поведінкові прояви та ін. Цифровий тоталітаризм передбачає загальне спостереження за населенням, використання цифрових медіа для пропаганди та маніпуляції людьми, конформізму, соціальної нерівності, зумовлена доступністю інформаційних технологій, та ін.

У контексті розглянутих вище теорій слід підкреслити надзвичайно важливу роль цифрових технологій у вивченні та формування довіри населення до публічного сектору управління. Інформаційно-комунікаційні технології можуть використовуватись у двох напрямках:

– як інструмент для формування та розвитку довіри до владних структур, наприклад використання нових медіа для трансляції інформації, суджень та оцінок з метою впливу на громадську думку. Тут слід зазначити відкритість джерел, їх достовірність, які можуть бути перевірені як у реальному так і відстроченому часі;

– як комплекс методів та технологій для вивчення поведінки громадян як у віртуальному, так і офлайн-просторі.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У процесі проведеного дослідження було встановлено, що теоретико-методологічну та теоретико-прикладну основу розробки індексу довіри населення до органів публічної влади складають дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, чиї праці присвячені вивченню людського та соціального капіталу, показникам та факторам довіри. Розвиток цифровізації зумовив появу досліджень, що включають інноваційні технології збору та обробки даних, до яких можна віднести інтелектуальний аналіз даних та предикативну аналітику. Самі ж інформаційно-комунікаційні технології носять подвійний характер, що передбачає як інструментальне забезпечення процесу формування довіри

серед громадян, так і дослідження цього феномену. Напрями подальших досліджень вбачаємо у розробці практичного інструментарію щодо використання даних технологій у формування позитивного іміджу владних структур, у контексті довіри населення до органів публічної влади.

Література

4. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. 654 с.
5. Стукалін Т.А. Еволюція теорії державного управління у сфері безпеки та оборони: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.01. Львів, 2018. 22 с.
6. Сидоренко Н. С. Інтерпретація поняття публічна служба з урахуванням зарубіжного досвіду. *Аспекти публічного управління*. 2016. С. 71-77. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASR_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=aplup_2016_35-36_10 (дата звернення 12.07.2022)
7. Цуркан М. І. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів: монографія. Харків: Право, 2010. С. 216.
8. Черноног Є. С. Державна служба: історія, теорія і практика: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. С. 458.
9. Стельмащук Л. С. Співвідношення понять «публічна служба» та «державна служба». *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2019. № 1. С. 52-62.

10. Becker Moritz, and Balázs Bodó. Trust in blockchain-based systems. *Internet Policy Review*. 2021. P. 1-10.
11. Gille Felix, and Caroline Brall. Can we know if donor trust expires? About trust relationships and time in the context of open consent for future data use. *Journal of Medical Ethics*. 2022. P. 184-188.
12. Fitzgerald J., Wolak J. The Roots of Trust in Local Government in Western Europe. *International Political Science Review. Revue Internationale De Science Politique*. 2016. 37(1). P. 130-146.
13. Mari Silvia, et al. Conspiracy theories and institutional trust: examining the role of uncertainty avoidance and active social media use. *Political Psychology*. 2022. P. 277-296.
14. Verger Pierre, and Eve Dubé. Restoring confidence in vaccines in the COVID-19 era. *Expert Review of Vaccines*. 2020. P. 991-993.
15. Татай Е. О. Динаміка розвитку формальної політичної участі в Україні. *Політичне життя*. 2021. С. 41-51.
16. Atroschenkov D., Dulin K. The concept of "trust" as a tool for socio-philosophical analysis of the political and ideological situation of our time. *Kant*. 2022. P. 80-92.
17. Datta Ronjon Paul, and Ariane Hanemaayer. Nominalist visualities and classical social theory: An examination of Durkheim and Weber. *Journal for the Theory of Social Behaviour*. 2021. P. 565-586.
18. Цибульська Т. В. Ефективність обслуговування та інституційна довіра. *Вчені записки*. 2021. С. 89-95.
19. Кузьмук О. М. Довіра як чинник розвитку громади. *Місто. Культура. Цивілізація: виклики сучасності: матеріали міжнар.* 2021. С. 217-225.
20. Биркович Т.І., Биркович В.І., Кабанець О.С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. URL:

<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1488>. (дата звернення
12.07.2022)

References

1. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: u 8 t. / Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy; nauk.-red. kolehiia: Yu.V. Kovbasiuk (holova) ta in. Kyiv: NADU, 2011. 654 s.
2. Stukalin T.A. Evoliutsiia teorii derzhavnoho upravlinnia u sferi bezpeky ta oborony: avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upravlinnia: 25.00.01. Lviv, 2018. 22 s.
3. Sydorenko N. S. Interpretatsiia poniattia publiczna sluzhba z urakhuvanniam zarubizhnoho dosvidu. Aspekty publichnoho upravlinnia. 2016. S. 71-77. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=aplup_2016_35-36_10 (data zvernennia 12.07.2022)
4. Tsurkan M. I. Pravove rehuliuвання publichnoi sluzhby v Ukraini. Osoblyvosti sudovoho rozghliadu sporiv: monohrafiia. Kharkiv: Pravo, 2010. S. 216.
5. Chernonoh Ye. S. Derzhavna sluzhba: istoriia, teoriia i praktyka: navch. posib. Kyiv: Znannia, 2008. S. 458.
6. Stelmashchuk L. S. Spivvidnoshennia poniat «publiczna sluzhba» ta «derzhavna sluzhba». Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. 2019. № 1. S. 52–62.
7. Becker Moritz, and Balázs Bodó. Trust in blockchain-based systems. Internet Policy Review. 2021. P. 1-10.

8. Gille Felix, and Caroline Brall. Can we know if donor trust expires? About trust relationships and time in the context of open consent for future data use. *Journal of Medical Ethics*. 2022. P. 184-188.
9. Fitzgerald J., Wolak J. The Roots of Trust in Local Government in Western Europe. *International Political Science Review. Revue Internationale De Science Politique*. 2016. 37(1). P. 130-146.
10. Mari Silvia, et al. Conspiracy theories and institutional trust: examining the role of uncertainty avoidance and active social media use. *Political Psychology*. 2022. P. 277-296.
11. Verger Pierre, and Eve Dubé. Restoring confidence in vaccines in the COVID-19 era. *Expert Review of Vaccines*. 2020. P. 991-993.
12. Tatai E. O. Dynamika rozvytku formalnoi politychnoi uchasti v Ukraini. *Politychne zhyttia*. 2021. S. 41-51.
13. Atroschenkov D., Dulin K. The concept of "trust" as a tool for socio-philosophical analysis of the political and ideological situation of our time. *Kant*. 2022. P. 80-92.
14. Datta Ronjon Paul, and Ariane Hanemaayer. Nominalist visualities and classical social theory: An examination of Durkheim and Weber. *Journal for the Theory of Social Behaviour*. 2021. P. 565-586.
15. Tsybul'ska T. V. Efektyvnist obsluhovuvannia ta instytutsiina dovira. *Vcheni zapysky*. 2021. S. 89-95.
16. Kuzmuk O. M. Dovira yak chynnyk rozvytku hromady. *Misto. Kultura. Tsyvilizatsiia: vyklyky suchasnosti: materialy mizhnar*. 2021. S. 217-225.
17. Byrkovykh T.I., Byrkovykh V.I., Kabanets O.S. Mekhanizmy publichnoho upravlinnia u sferi tsyfrovyykh transformatsii. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 2019. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1488>. (data zvernennia 12.07.2022)